

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА»

У статті висвітлюються і розкриваються особливості організації творчої діяльності студентів педвузу, педагогічні умови професійно-творчого самовираження майбутнього фахівця системи дошкільної освіти. Дошкільна педагогіка – профільюючий курс спеціальності «Дошкільне виховання». Розглянуто деякі теми щодо використання їх у формуванні навичок самостійної творчої педагогічної діяльності.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні – сукупності навчально-виховних закладів, призначених для цілеспрямованого навчання і виховання. Її функціонування регламентоване Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Конвенцією ООН про права дитини. Сьогодні в усіх сферах людської діяльності зростає попит на фахівців з вищою освітою. Головною метою навчальних закладів має стати підготовка висококваліфікованих спеціалістів, майстрів своєї справи.

Демократизація системи освіти в нашій країні передбачає, в першу чергу, вживання конкретних заходів із подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу педвузу, спрямованого на забезпечення високого рівня професіоналізму кожного студента. Таким чином, формування творчої особистості студента повинно стати найважливішою частиною духовного життя суспільства та системи вищої освіти.

У зв'язку з цим постає необхідність організації творчої діяльності студентів при вивченні дисциплін педагогічного циклу вже на першому курсі. Творче ставлення до життя, навчання не виникає саме по собі. Воно формується, в першу чергу, відповідним стилем навчання, виховання, реалізація якого докорінно пов'язана з реформою всіх навчально-виховних структур освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Закономірності формування професійної освіти майбутніх фахівців розглядалися у працях багатьох учених, а саме: С.Бондаренко, В.Загвязинського, Є.Зеєра, І.Лернера, А.Маркової, З.Решетової, Ю.Сенько, Ю.Татур, Ю.Фокіна, Д.Чернилевського, І.Якиманської та ін.

Творчість є предметом дослідження багатьох філософів, педагогів, психологів: В.Андрєєв, М.Бердяєв, В.Бехтерєв, Л.Виготський, І.Волков, М.Лазарєв, Ю.Львова, Б.Нікітін, В.Полонський, А.Спіркін та ін.

Проблемам виховання і формування творчої особистості студентської молоді присвячені роботи А.Данілової, С.Зинов'єва, Н.Кузьміної, Н.Федоренко, Н.Черкасова.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у розкритті особливостей організації творчої діяльності студентів факультету дошкільної освіти та практичної психології при вивченні дисциплін педагогічного циклу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Закон «Про освіту» визначає мету освіти в Україні як забезпечення всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності. Оновлення змісту педагогічної освіти – важлива складова розбудови освіти в Україні, оскільки духовне та інтелектуальне відродження народу зумовлене якістю підготовки працівників освіти.

Виховання нових поколінь у дусі загальнолюдських ідеалів і національних традицій починається з дошкільного дитинства – важливого етапу становлення особистості. Саме

тому сьогодні ставляться підвищені вимоги до фахової підготовки майбутніх спеціалістів дошкільної освіти. Упродовж навчання у вузі вони мають не тільки у повному обсязі й глибоко оволодіти системою наук про людину, закони її фізичного, морального, психічного розумового розвитку, а й навчитися застосовувати ці знання на практиці.

«Дошкільна педагогіка» – профілюючий курс спеціальності «Дошкільне виховання». У процесі його вивчення у студентів формується професійна спрямованість, навички самостійної творчої педагогічної діяльності, здійснюється їх теоретична та практична підготовка до виконання кваліфікаційних обов'язків викладача педагогіки та психології (дошкільної), вихователя дошкільного закладу, а також ряду спеціалізацій (психолога дошкільного закладу, музичного керівника, керівника образотворчої діяльності, методиста з фізичної культури, вчителя іноземної мови в ДНЗ та ін.).

Головне завдання курсу - поліпшення практичної підготовки спеціалістів у галузі дошкільної освіти при високому її теоретичному рівні, формування педагога-дослідника, розвиток у студентів творчих здібностей, ініціативності, педагогічного мислення, опанування ними досягненнями світової цивілізації в галузі педагогічної науки, надбаннями педагогічних традицій українського народу, підготовка до практичного виконання професійних функцій в умовах особистісно-орієнтованого виховання і навчання.

Аналіз психолого-педагогічних закономірностей творчої діяльності студента доводить, що навчально-творчою є діяльність вищого рівня, спрямована на вирішення творчих ситуацій, орієнтована на максимальне використання природних задатків особистості.

Який би не був гарний викладач, ніякі новітні технології, методичні рекомендації, матеріально-технічна база університету не допоможуть студенту стати висококласним фахівцем, якщо він сам не захоче вчитися. Тож, перш за все, досягнення будь-якого результату залежить від людини, її бажання та волі.

Навчальний процес педагогічного вузу повинен бути спрямованим на формування у майбутнього вихователя педагогічного світогляду як компонента творчої праці. Досягти цього можливо, дотримуючись таких умов:

- якісне засвоєння наукової термінології та основних педагогічних понять; наявність міжпредметних зв'язків, особливо зв'язок дошкільної педагогіки та психології; постійне застосування етичних знань у педагогічній практиці, їх єдність;
- упевненість у дієвості педагогічної науки, віра в позитивні можливості виховного процесу;
- встановлення чітких дефініцій при вивченні ідентичних тем у курсі різноманітних навчальних дисциплін;
- формування життєвого та педагогічного досвіду студентів, опора на нього;
- підсилена увага до актуальних і гострих проблем дошкільної освіти, їх сучасна наукова трактовка;
- проблемний виклад основних тем курсу дошкільної педагогіки та історії дошкільної педагогіки;
- опора на самостійність та активність студентів при ознайомленні з поточною (періодичною) психолого-педагогічною інформацією, при вивченні та узагальненні передового педагогічного досвіду [2].

Проблемний підхід до вивчення актуальних питань дошкільної педагогіки є важливим, оскільки він дозволяє побачити всю глибинність і складність виховних завдань, попереджає непотрібну критику, вчить серйозному науковому підходу до вирішення практичних завдань, озброює студентів дослідницькими навичками в педагогічній діяльності, розвиває наукові інтереси та допитливість. Головне, щоб студент опанував логіку науки, озброївся науковими методами пізнання педагогічних явищ, оволодів способами одержання інформації (методологією та методикою наукового дослідження).

Головна мета семінарських і практичних занять – навчити студентів умінню самостійно, а потім і творчо використовувати теорію для аналізу педагогічних процесів та явищ.

Розвитку педагогічного мислення сприяють завдання, які вимагають «за порадою звернутись до підручника», до праць видатних педагогів і психологів, які свого часу шукали відповіді на подібні питання. Студент повинен не просто викласти ті чи інші погляди, але й зрозуміти, чому саме так ставиться питання, пояснити, чому в сучасних умовах нас знову приваблює та чи інша точка зору вчених минулого, чим у різні історичні періоди пояснюються однакові або різні точки зору на проблему. Слід так організувати навчальний процес, щоб освіта та самоосвіта, виховання та самовиховання у своєму поєднанні формували творчі якості майбутнього фахівця дошкільної освіти.

Актуальним є питання створення належних умов і залучення цілеспрямованих заходів щодо розвитку пізнавально-творчих здібностей студентів при вивченні курсу «Дошкільна педагогіка». Поставлене завдання, з нашої точки зору, потребує комплексних удосконалень навчального процесу з урахуванням принципів:

- індивідуальне й диференційоване навчання з наданням можливості вибору завдань студента (за вимогами кредитно-модульної системи);
- постановка й вирішення проблемних і творчих ситуацій засобами системного виконання репродуктивно-творчих, дослідницьких і творчих завдань різних за типами, видами й формами виявлення;
- діалогічність і комунікативність навчання з метою розвитку саморегулятивних і комунікативних здібностей студентів;
- створення психологічно сприятливого клімату в колективі, коли викладач і студент виступають активними й взаємодіючими суб'єктами діяльності.

Навчальна творчість у процесі вивчення курсу «Дошкільна педагогіка» передбачає не лише виконання творчих робіт, але й оригінальне комбінування, переструктурування, емоційно-критичне ставлення до проблеми. Важливим є етап формування готовності студентів I курсу до творчої діяльності, розвитку аналітично-творчих здібностей, виявлення здатності асоціативно мислити, формування здібності вести діалог, брати участь у дискусії. При вивченні теми «Наука та мистецтво виховувати» студенти розмірковують над поняттями «педагогічний ідеал» та «творча індивідуальність педагога»: поясніть зміст цих понять; який зв'язок між ними існує?; згадайте своє шкільне життя, своїх вчителів; про кого з них ви можете сказати, що він володів мистецтвом виховувати.

Розглядаючи зі студентами тему «Основні положення теорії виховання», необхідно відповісти на запитання: «розкрийте роль дошкільного дитинства у розвитку особистості», чи «вважаєте ви правомірним судження, що вихованість дитини є мірою її підпорядкованості виховним впливам?», «який з етапів формування особистісного відношення, коли бачите, як син, закривши за спину руки, - зовсім як батько, - каже: «Дайте мені подумати»?», «якщо у виховній роботі виникають запитання «що?», «як?» і «хто?», то яке із них для Вас є основним?»; «Чи впливає телебачення на виховання дітей? Якщо так, то в чому це виявляється?».

При обговоренні теми «Особистість і колектив» студентам пропонується низка творчих завдань:

- розробіть азбуку ввічливості для дітей старшого дошкільного віку;
- змодельуйте педагогічну ситуацію, яка сприятиме розвитку комунікативної активності дітей;
- підготуйте виступ на батьківських зборах на тему «Моральні почуття дітей як основа розвитку колективізму».

Тема з курсу дошкільної педагогіки «Виховання у дітей гуманних почуттів» потребує виконання наступних творчих проєктів:

- змоделюйте фрагмент сюжетно-рольової гри, у якому роль вимагає виявлення гуманних почуттів;

- складіть тематику організації ігрової діяльності та праці дітей у природі, яка сприятиме формуванню у дошкільників морального досвіду;

- складіть опитувальник, за допомогою якого під час педагогічної практики виявіть рівень уявлень дошкільників про гуманне ставлення до об'єктів природи і людей; за результатами спостереження за взаєминами дітей у різних видах діяльності складіть характеристику основних проявів їх гуманного ставлення до ровесників.

З точки зору Акімової О., необхідно використовувати ідею вільного вибору студентами творчих завдань різного рівня складності. Тому весь педагогічний цикл у її авторській моделі був розроблений в трьох варіантах складності:

«1) основний, передбачав засвоєння навчального матеріалу на рівні державного стандарту;

2) підвищеної складності, орієнтований на вивчення додаткової літератури з теми, розв'язання педагогічних завдань, виконання мікро-рефератів та інших робіт;

3) творчий, розрахований на самореалізацію студента, передбачав виконання оригінальних робіт із навчання і виховання дітей, написання творів-роздумів із приводу різних підходів до вирішення складних педагогічних проблем та ін.» [1, с. 6].

Особливо важливим є, на наш погляд, практичні результати досліджуваної проблеми, а саме – формування потреби в творчості у процесі соціалізації особистості в системі освіти. Творчість можна сформуванню тільки творчістю, а творча думка може бути передана від людини до людини тільки у процесі безпосередньої творчої взаємодії. Тому надзвичайно високою у майбутній системі з дошкільної освіти має стати роль творчої особистості вихователя, причому не просто дипломованої особи, а науковця, митця.

Для педагогічної творчості важливою має бути емпатична універсальна здатність, що, до речі, є основою будь-якої творчості, - здатність співпереживати, перевтілення, оперування творчими образами.

Об'єктом дослідження виступає навчальна група, навчальний процес у педагогічному вузі. Психолого-педагогічного осмислення потребує весь навчально-виховний процес педагогічного вузу. Найкращі студенти повинні залучатися до навчального процесу в ролі помічників викладача з тієї чи іншої учбової теми. Як правило - це студенти-дослідники, які займаються в науковому гуртку або разом із викладачем проводять наукове дослідження. Така робота вимагає підвищення якості всього учбово-виховного процесу у вузі, значного підвищення вимогливості викладачів до своєї особистої педагогічної діяльності. Сама така методика проведення занять і такий стиль відносин зі студентами, як нам здається, є ефективним шляхом засвоєння знань, це ще й зразок педагогічної майстерності, якою повинен оволодіти майбутній вихователь.

Сформувати та виховати творчі якості в процесі курсів вивчення дошкільної педагогіки та історії дошкільної педагогіки можливо при застосуванні різноманітних видів роботи:

- опис передового педагогічного досвіду за планом, який запропонував викладач;

- складання бібліотечних покажчиків літератури;

- колективне й самостійне складання схем і діаграм, які за визначеною проблемою розкривають сутність зображенням педагогічних процесів і явищ;

- розробка кількох варіантів вивчення того чи іншого педагогічного явища з наступним їх колективним обґрунтуванням, а надалі збір фактичного матеріалу за спільно розробленою методикою дослідження;

- порівняння кількох методик дослідження проблемного питання на основі вивчення різних статей, авторефератів, матеріалів та дисертаційних досліджень;

- розв'язання різноманітних педагогічних завдань у навчальному процесі, на заняттях педагогічного гуртка, у спецсеминарах і на спецкурсах;

- збір матеріалів для написання студентами доповідей, листів, статей, кросвордів, сценаріїв, поем, казок, балад, узагальнень, наукових дослідів, рефератів. Виступ з повідомленнями за цими матеріалами; анотування, реферування педагогічної літератури, фіксування педагогічних спостережень;

- написання творчих робіт – це свого роду демонстрація отриманих знань і практичних умінь, які важливі для розвитку творчих якостей особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти, його самостійності, працездатності, креативності, кмітливості тощо.

Багато уваги питанням творчої діяльності педагога приділяв В.Сухомлинський. Творчість у всіх аспектах має бути незмінним супутником педагогічної діяльності, пронизувати всі форми і методи навчально-виховного процесу. При цьому не можна покладатись лише на спонтанний розвиток творчого потенціалу. Педагог висловив надзвичайно важливу думку: творчості слід учити, як підрастаюче покоління, так і педагогічних працівників. Яким чином? Найважливішим у цьому є опора на національні чинники освіти – любов до рідної країни, вивчення шляхів і засобів національного виховання і використання їх у педагогічній діяльності. Реалізувати це завдання допомагають практичні заняття з курсу дошкільної педагогіки за темами: «Зміст і методика виховання дітей дошкільного віку», «Виховання дітей у грі», «Навчання дітей раннього та дошкільного віку», «Дитячий садок, сім'я, школа», «Педагогічний процес у ДНЗ» та ін.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, однією із головних вимог до професійної компетенції майбутніх фахівців дошкільної освіти виступає здатність до творчості та саморозвитку. Можна констатувати, що викладання та зміст курсу дошкільної педагогіки сприяє зростанню професіоналізму знань, спілкування, забезпечує розвиток цілісної творчої особистості.

Література:

1. Акімова О. Особистісна обумовленість творчого мислення майбутнього вчителя //Наук. Часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць /Ред.кол. О.Г.Мороз, Н.В.Гузій та ін. – Вип.. 6(16). – К.: НПУ, 2007. – С. 3-7.

2. Медведєва О. Психолого-педагогічний феномен творчості особистості. //Наук. Часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць /Ред.кол. О.Г.Мороз, Н.В.Гузій та ін. – Вип.. 6(16). – К.: НПУ, 2007. – С. 36-38.

3. Саяпіна С.А. Творча робота студентів як засіб активізації їх навчальної діяльності. Проблеми освіти. Спец. Випуск /Кол. авт.. – К.: Науково-методичний центр вищої освіти Міністерства освіти і науки України, Вінницька філія Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», 2004. – С. 246-248.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навч. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «Академвидав», 2006. – 456 с.

В статье рассмотрены и раскрыты особенности организации творческой деятельности студентов педвуза, педагогические условия профессионально-творческого самовыражения будущего специалиста системы дошкольного образования. Дошкольная педагогика – профилирующий курс по специальности «Дошкольное воспитание». Выделены некоторые темы, используемые в формировании навыков самостоятельной творческой педагогической деятельности.

In the article are grounded the features of organization by creative of students' activity in pedagogical institution, and are revealed the pedagogical terms of professionally creative self-expression by future specialist in the system of preschool education. The-school pedagogical science is a leading course in the pedagogical speciality «The-school education». Some topics used in the formation of independent creative pedagogical activities are outlined in the article.